

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽALOS, ATSIKADUSIOS DĖL VALDŽIOS INSTITUCIJŲ
NETEISĖTŲ VEIKSMŲ, ATLYGINIMO IR ATSTOVAVIMO VALSTYBEI IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS VYRIAUSYBEI ĮSTATYMO NR. IX-895 5 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ BYLŲ TEISENOS ĮSTATYMO NR. VIII-1029 17, 20 IR 31
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo Nr. IX-895 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 17, 20 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – įstatymų projektai) parengti, atsižvelgiant į Ministro Pirmininko sudarytos darbo grupės pasiūlymams dėl materialinės atsakomybės taikymo viešajame sektoriuje parengti (toliau – darbo grupė) išvadas.

Darbo grupė sudaryta, atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Seimo Audito komiteto 2015 m. lapkričio 25 d. sprendimą Nr. 141-S-12. Šis sprendimas priimtas išanalizavus Valstybės kontrolės pateiktus duomenis apie audituotų institucijų veikloje nustatomus galimus žalos valstybės biudžetui faktus. Konstatuota, kad būtina iš esmės peržiūrėti materialinės atsakomybės teisinį reguliavimą, nustatant būtinas prielaidas kaltų asmenų materialinės atsakomybės realizavimui ir tokiu būdu užtikrinant tinkamą valstybės biudžeto interesų apsaugą. Darbo grupės nariais įtraukti suinteresuotų valstybės institucijų, teismų, prokuratūros, mokslo įstaigų atstovai. Stebėtojų teisėmis darbo grupės posėdžiuose buvo kviečiami dalyvauti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės atstovai.

Įstatymų projektais siekiama tobulinti galiojantį teisinį reguliavimą, susijusį su regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimu viešajame sektoriuje, taip pat patikslinti galiojančias nuostatas dėl administracinių teismų kompetencijos nagrinėti ginčus, kylančius iš materialinės atsakomybės taikymo ir regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija.

3. Dabartinis Įstatymo projekte aptartų teisinių santykių reguliavimas

Galiojančios redakcijos Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad valstybė, atlyginusi dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuratūros ar teismo pareigūno, teisėjo tyčinių veiksmų (aktų), o kitų valdžios institucijų pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų kaltų veiksmų (aktų) atsiradusią žalą, įgyja regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę teismo tvarka išieškoti iš šių asmenų tiek, kiek ji sumokėjo, bet ne daugiau kaip 9 vidutinius jų darbo užmokesčius. Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai valstybės tarnautojas žalą padarė tyčia, valstybės ar savivaldybės institucija ar įstaiga į padariusį žalą valstybės tarnautoją turi tokio dydžio regreso teisę, kiek ji sumokėjo žalos atlyginimo. Pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (kuris įsigalioja 2017 m. liepos 1 d.) 154 straipsnio 1 punktą darbuotojas privalo atlyginti visą žalą, kai žala padaryta tyčia. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.272 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad tais atvejais, kai žala atsirado dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros ar teismo pareigūnų ar teisėjų tyčinių veiksmų, tai valstybė, atlyginusi žalą, įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę iš atitinkamų pareigūnų įstatymų nustatyta tvarka išieškoti įstatymų nustatyto dydžio sumas.

Galiojančios redakcijos Administracinių bylų teisenos įstatyme nėra eksplicitiškai įtvirtinta, kad administracinių teismų kompetencijai priskirtini ginčai, kylantys iš materialinės atsakomybės taikymo ir regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Valstybės tarnybos įstatymą.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir laukiami teigiami rezultatai

Žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo ir atstovavimo valstybei ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei įstatymo pakeitimais siūloma nustatyti, kad valstybė, atlyginusi dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuratūros ar teismo pareigūno, teisėjo, kitų valdžios institucijų pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų *tyčinių veiksmų (aktų)* atsiradusią žalą, įgyja regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisę teismo tvarka išieškoti iš šių asmenų tiek, kiek ji sumokėjo žalos atlyginimo. Taigi siekiama minėtų asmenų atžvilgiu, kai žala padaroma tyčia, atsisakyti galiojančios redakcijos įstatyme įtvirtinto išieškojimo apribojimo 9 vidutiniais darbo užmokesčiais. Pastebėtina, kad Valstybės tarnybos įstatyme ir Darbo kodekse jau šiuo metu tokio apribojimo yra atsisakyta valstybės tarnautojų ir darbuotojų atžvilgiu. Taigi teikiamais įstatymo pakeitimais sudaromos prielaidos asmenų lygiateisiškumui, taip pat užtikrinama, kad tyčinių (piktavališkų) veiksmų atveju valstybė visais atvejais įgytų galimybę regresio (atgręžtinio reikalavimo) tvarka visa apimtimi išieškoti tretiesiems asmenims atlygintą žalą. Tokiu būdu tikimasi ir geresnės valstybės biudžeto interesų apsaugos, nes valstybė įgytų teisinį įrankį visiškai padengti žalos atlyginimui panaudotas valstybės biudžeto lėšas. Ne dėl tyčinių kitų valdžios institucijų pareigūnų, valstybės tarnautojų ar kitų darbuotojų veiksmų (aktų) atsiradusios žalos atvejais išliktų šiuo metu įstatyme nustatytas išieškojimo apribojimas 9 vidutiniais darbo užmokesčiais. Kaip ir galiojančios redakcijos įstatyme, siūlomuose pakeitimuose nurodoma, kad siūlomas teisinis reguliavimas būtų taikomas tais atvejais, jeigu kiti įstatymai (pavyzdžiui, Valstybės tarnybos įstatymas ar Darbo kodeksas) nenustatytų kitaip.

Administracinių bylų teisenos įstatymo pakeitimais siekiama nustatyti, kad administraciniai teismai nagrinėja ginčus, kylančius iš materialinės atsakomybės taikymo ir regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Valstybės tarnybos įstatymą. Atitinkamai patikslinamos teritorinio administracinių bylų teismo kompetencijos taisyklės, numatant, kad minėtuose ginčiuose (taip pat kaip ir pagal galiojančią reglamentavimą tarnybiniuose ginčiuose) pareiškėjo pasirinkimu skundas (prašymas) gali būti paduodamas tiek pagal bendrąsias teritorinio administracinių bylų teismo kompetencijos taisykles, tiek pagal vietą, kurioje tarnyba yra atliekama, buvo atliekama ar turėjo būti atliekama. Šiais teisinio reglamentavimo pakeitimais siekiama visus ginčus, kylančius iš materialinės atsakomybės taikymo ir regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Valstybės tarnybos įstatymą, aiškiai priskirti tik administracinių teismų kompetencijai, sudaryti prielaidas vienodos teismų praktikos panašiose bylose formavimui. Tuo tarpu bylos dėl regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo, kai valstybė yra atlyginusi dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuratūros ar teismo pareigūno, teisėjo tyčinių veiksmų (aktų) atsiradusią žalą, kaip ir iki šiol, būtų nagrinėjamos bendrosios kompetencijos teismuose, atsižvelgiant į tai, kad šių asmenų atliekamos funkcijos nėra laikomos viešuoju administravimu.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Įstatymų projektų priėmimas sudarys prielaidas efektyvesniam regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimui viešajame sektoriuje, taip užtikrinant ir valstybės biudžeto interesų apsaugą. Be to, bus užtikrintas teisinis aiškumas dėl administracinių teismų kompetencijos nagrinėti ginčus, kylančius iš materialinės atsakomybės taikymo ir regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Valstybės tarnybos įstatymą.

Įstatymų projektų priėmimas neigiamų pasekmių nesukels.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektų priėmimas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima įstatymo įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektų priėmimas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, teisės aktai, kuriuos būtina priimti, galiojantys teisės aktai, kuriuos reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant į teisinę sistemą inkorporuoti įstatymų projektais siūlomus pakeitimus, priimti naujų įstatymų, keisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančių įstatymų nereikės.

9. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, Įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus. Įstatymų projektuose naujos sąvokos ir jas įvardijantys terminai nenustatomi.

10. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Įstatymų projektais nėra įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir parengimo terminai

Įstatymų projektų nuostatomis įgyvendinti nereikės priimti įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų.

12. Valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšos, kurių prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).

Įstatymų projektų nuostatomis įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės. Įgyvendinus įstatymų projektais teikiamas nuostatas, tikėtinas efektyvesnis regresio (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimas viešajame sektoriuje, taip užtikrinant ir valstybės biudžeto interesų apsaugą.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „žala“, „administracinis teismas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.